

Lavarunoustehtävät monikielisessä oppimisympäristössä

— FM Johanna Raimi

Mun tarina -hankkeessa tehtävänäni oli toteuttaa monikielisyyteen liittyvä tutkimus ja tarkastella lavarunousmenetelmien käyttöä monikielisessä kontekstissa. Koska toimin unkarin oman äidinkielen opettajana ja teen aiheeseen liittyvää väitöstutkimusta, oli luontevaa kokeilla lavarunoustehtäviä omassa opetuksessani. Näin yhdistyivät roolini tutkijana sekä opettajana, ja oman työni ja kokemusteni reflektointi oli tärkeässä osassa myös tutkimustyössäni. Kutsuin kehittämissyöhön mukaan opettajakollegoita, joiden kanssa lähdimme soveltamaan Aura Nurmen ja Juho Kuusen laatimia menetelmiä melko rohkeasti oman äidinkielen opetukseen. Lähtökohtana oli tehtävien soveltaminen vapaasti oppilaiden tarpeet ja ryhmän kokoonpano huomioiden. Oman äidinkielen opettajien ideoiden ja opetuskokeilun perusteella koostettu materiaalipaketti sopii erityisesti oman äidinkielen, vieraiden kielten, äidinkielen sekä suomi toisena kielenä opetukseen, mutta sitä voidaan käyttää myös muissa oppiaineissa.

Ensimmäisessä luvussa Lähtökohtana monikielinen pedagogiikka kuvaan lyhyesti monikielisyyden asemaa opetuksessa sekä avaan myös, miten lavarunousmenetelmät voivat tarjota konkreettisia tapoja toteuttaa monikielisyyttä tukevaa pedagogiikkaa.

Luvussa Tehtäväpaketti oman äidinkielen opetukseen kuvailen tehtävien käytön kontekstia oman äidinkielen ryhmissä sekä esittelen materiaalipaketin laatimisen lähtökohtia sekä sen kehittämisprosessia. Alaluvussa Lavarunoustehtävät oman äidinkielen tunneilla on kuvattu esimerkkejä tunneilla toteutetuista tehtävien sovelluksista. Esimerkit tarjoavat kurkistuksen oman äidinkielen opetuksen moninaisiin tilanteisiin, ja niistä voi löytää ideoita myös omaan opetukseen.

Koin tärkeäksi esitellä alaluvussa Opettajien sovellusideat oman äidinkielen opettajien monipuolisia ehdotuksia tehtävien soveltamiseen erilaisissa ryhmissä. Vinkkejä voi hyödyntää omassa opetuksessa, ja ne löytyvät myös Materiaalipaketista.

Viimeisessä osiossa (Kielen)oppiminen lavarunousme-

netelmien avulla olen eritellyt mitä taitoja lavarunousmenetelmien avulla on opetuskokeilun aikana kehitetty. Lisäksi pohdin kuinka lavarunousmenetelmät voivat auttaa toteuttamaan opetussuunnitelman tavoitteita muun muassa työtapojen osalta.

Lähtökohtana monikielinen pedagogiikka

Vuonna 2016 käyttöön otettu perusopetuksen opetussuunnitelma ohjeistaa huomioimaan oppilaiden monikielisyyden ja hyödyntämään kaikkia oppilaiden osaamia kieliä opetuksen resursseina (OPH 2014: 287), mikä luo myös perustan monikielisen pedagogiikan toteuttamiselle (ks. Latomaa 2018). Tämä koskee myös oman äidinkielen opetuksen tavoitteita, joissa on korostettu oppilaan aktiivisen monikielisyyden kehittymisen tukemista sekä oppilaiden kielitaidon hyödyntämistä oppimisessa (OPH 2014: 463.). Käytännön opetuksessa nämä tavoitteet eivät kuitenkaan usein toteudu ja opetuksessa suositaan yksikielistä pedagogiikkaa. Myös opettajat, jotka hyväksyvät opettamansa kielen varianttien käytön, saattavat kokonaan kieltää suomen kielen käytön oppitunneillaan (Piippo 2017).

Kokemukseni mukaan monille opettajille onkin epäselvää, mitä monikielisyyden tukeminen käytännön opetuksen tasolla tarkoittaa. Mitä monikielinen pedagogiikka oikeastaan on? Miten voin käytännössä toteuttaa sitä? Entä mitä hyötyä siitä on? Näihin kysymyksiin olen pyrkinyt vastaamaan tarjoamalla työpajoja, jotka soveltuvat erityisesti oman äidinkielen, suomi toisena kielenä sekä äidinkielen ja vieraiden kielten opettajille. Työpajoissa tutustutaan lavarunouden opetuskäytön periaatteisiin sekä sen mahdollisuuksiin monikielisen pedagogiikan toteuttamisessa. Lavarunouden opetuskäytön tärkeänä tavoitteena on oppilaiden kielellisen potentiaalın sekä erilaisten sanataideharrastusten kautta omaksuttujen taitojen hyödyntäminen opetuksessa (esim. Bearder 2015; Low 2011: 2-4; Fisher 2005). Tästä syystä ne tarjo-

avat oivallisen tavan toteuttaa monikielistä pedagogiikkaa. Työpajassa opettajat pääsevät myös itse kokeilemaan lavarunoustehtäviä. Tärkeä näkökulma on lisäksi tehtävien integroiminen omaan opetukseen; työpajoissa tarkastellaan opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamista menetelmien avulla sekä ideoidaan tehtävien käyttöä omassa opetusryhmissä.

Tehtäväpaketti oman äidinkielen opetukseen

Oman äidinkielen ryhmissä opiskelee usein eri-ikäisiä oppilaita, joiden kielitaitotaso voi myös vaihdella suuresti, ja nämä moninkertaisesti heterogeeniset ryhmät vaativat opetuksen runsasta eriyttämistä sekä tehtävien soveltamista. Tästä syystä oli tärkeää koota materiaalipaketti, joka tarjoaa mahdollisimman monipuolisesti sovellusvinkkejä, joista opettajat voivat poimia oppilailleen ja ryhmilleen sopivimmat. Siksi otin materiaalipakettiin mukaan lukiotyöpajoissa käytettyjen tehtävien lisäksi myös vuoden 2017 Lukuviikolla julkaistut oppituntivinkit, joista osa perustui luovasta kirjoittamisesta ja draamapedagogiikasta tuttuihin tehtäviin. Näin menetelmäpaketti sisälsi myös monipuolisesti oppilaiden teksti-, ilmais- ja vuorovaikutustaitoja tukevia harjoitteita.

Menetelmäpakettiin olen kerännyt hankkeessa aiemmin julkaistuista materiaaleista alustuksen lavarunoudesta sekä sen opetuskäytön periaatteista. Lisäksi olen pyrkinyt kannustamaan sekä ohjeistuksessa että sovellusehdotuksissa oppilaiden koko monikielisen repertoarin huomioimiseen. Tarkoituksena on antaa tilaa oppilaiden omalle kielenkäytölle ja hyödyntää kaikkia heidän osaamistaan kieliä ja niiden variantteja, mm. murteita ja puhekieltä. Tällainen vapaa ja eri kielten tai jopa slangin käytön salliminen voi tuntua perinteiseen opetuskuultuuriin tottuneesta suorastaan vääraltä. Tutkimustiedon valossa eri kielten limittäisen käytön sekä ei-standardikielen käytön salliminen tukee kuitenkin

standardikielen sekä opetussisältöjen omaksumista (esim. Weber 2014: 179; Baker 2011). Myös toteuttamani opetuskokeilun aikana useampi opettaja kertoi hämmästyneensä, kuinka kielenkäytön rajoitteiden purkaminen yllättäen aktivoikin oppilaita käyttämään kohdekieltä.

Monikieliseen opetukseen soveltuva menetelmäpakettia kehitin yhdessä muiden oman äidinkielen opettajien kanssa. Työskentelyyn osallistui sen eri vaiheissa lisäksi yhteensä viisi opettajaa. Ensin opettajat pääsivät kommentoimaan tehtäviä sekä ideoimaan niiden soveltamista oman äidinkielen opetukseen. Tätä seurasi opetuskokeilu, jossa tehtäviä kokeiltiin käytännön opetustyössä. Opettajat kirjasiivat pedagogisia ratkaisujaan sekä tuntien kokemuksia opetuspäiväkirjaan, jonka perusteella menetelmäpakettia täydennettiin.

Lavarunoustehtävät oman äidinkielen tunneilla

Yhteensä neljä opettajaa testasi menetelmiä kahdeksassa eri opetusryhmässä. Osassa ryhmiä oppilaat oli jaettu ikä- ja taitotason mukaisiin ryhmiin, mutta viidessä ryhmässä oli eri-ikäisiä ja eri taitotasolla olevia oppilaita.

Opettajia oli ohjeistettu huomioimaan lavarunousmenetelmien periaatteita mahdollisuuksien mukaan, mutta pääpaino oli kuitenkin soveltamisessa juuri omien oppilaiden ja ryhmien tarpeisiin. Jokainen opettaja sai myös valita tehtäväkokoelmasta opetukseensa parhaiten sopivat tehtävät; kaikissa ryhmissä ei siis kokeiltu kaikkia tehtäviä.

Opetuskokeilun aikana toteutettiin seuraavat tehtävät:

- Supersankarivoima
- Aakkosruno

- Mielleyhtymiä!
- Mikä ärsyttää?
- Tunnista tunne
- Loppusointu ja sisäsointu
- Saksi ja yhdistele
- Treenikirjoitus
- Mun tarina
- Jos menettäisin muistini
- Toistoruno
- Sanaton dialogi
- Puhu paperille

Seuraavaksi esimerkkejä tunneilla toteutetuista tehtävistä:

MIELLEYHTYMIÄ! (puhuttu harjoitus)

Tehtäväkuvaus:

Runoissa usein yhdistellään asioita tavalla, joka poikkeaa totutusta. Tässä harjoituksessa pyritään luomaan mielleyhtymiä mahdollisimman nopeasti.

Asettukaa rinkiin ja sopikaa kuka aloittaa sanomalla ääneen minkä tahansa sanan. Aloittajan vasemmalla puolella oleva sitten sanoo mahdollisimman nopeasti ensimmäisen asian, mikä hänellä tulee siitä mieleen, jonka jälkeen hänen vasemmalle puolella oleva taas vastaavasti sanoo sen asian, mikä hänellä tulee siitä mieleen jne. Pyrkikää siihen, että kierros etenisi mahdollisimman nopeasti. Muistakaa, että vääriä vastauksia ei ole!

Ryhmässä, jossa oli pieniä alakouluikäisiä, melko vaihtelevalla kielitaitotasolla olevia oppilaita, Mielleyhtymiä! -tehtävä ei ensin oikein lähtenyt käyntiin. Assosiaatio-

ketju ei toiminut, sanat eivät liittyneet toisiinsa, eikä tehtävä tuntunut mielekkäältä. Opettaja halusi kuitenkin antaa vielä mahdollisuuden tehtävälle, ja oppilaan aloitteesta koko sanaketju aloitettiin fraasilla Pikku vene, pikku vene. Tämä motivoi oppilaita jatkamaan, ja assosiaatioketjusta muodostui lopulta runo/loru. Tehtävää tehdessä ja oppilaita kuunnellen opettaja lähti vielä ideoimaan tehtävää eteenpäin. Ensin vanhin oppilas toimi kirjurina, mutta lopulta myös nuoremmat oppilaat halusivat kirjoittaa. Sanat ja fraasit kirjoitettiin värillisille paperilapuille, ja liimattiin kartongille. Aiheeseen sopivasti ja oppilaita innostaen opettaja päätti liittää myös hieman askartelua tehtävään; runoposteri koristeltiin värikkäillä paperiveneillä.

Opettaja itse kuvaili tehtävää onnistumiseksi, koska se oli näin toteutettuna kaikille mielekäs ja motivoi myös harjoittelemaan kirjoittamista. Lisäksi oppilaat halusivat itse kirjoittaa sanat ja muodot oikeinkirjoitus- ja kielioppisääntöjen mukaisesti ja kysyivät aktiivisesti neuvoa opettajalta.

JOS MENETTÄISIN MUISTINI

Tehtäväkuvaus:

Tekstin tyyli on vapaa. Tekstitehtävässä tarkastellaan omaa menneisyyttä ja itselle tärkeitä asioita ja arvoja vastaamalla kysymykseen “Jos menettäisin muistini, kuinka muistaisin, kuka olen?” Tehtävänannon voi myös kyseenalaistaa: entä, jos en halua muistaa, vaan aloittaa alusta? Tämän tyyppisiä tekstejä kuulee lavarunousiloissa paljon, ja ne ääneen luettuna lisäävät yhteisöllistä kokemusta.

Jos menettäisin muistini -tehtävä oli Mun tarina -tehtävän kanssa tarjolla vaihtoehtona kahdessa eri ryhmässä. Molemmissa ryhmissä kaikki oppilaat valitsivat näistä vaihtoehdoista, Jos menettäisin muistini -tehtävän.

Ajatuksena oli tarjota eriyttävä vaihtoehto yläkoulu- ja lukioikäisille, kielitaidoltaan eritasoisille oppilaille, sillä Mun tarina -tehtävän voi ajatella olevan sekä kielellisesti että rakenteeltaan yksinkertaisempi kirjoittaa. Oppilaat kuitenkin pitivät, jos menettäisin muistini -tehtävää motivoivampana. Selvästi aihe, oman elämän ja itselle tärkeiden asioiden tarkastelu, oli mielekästä ja inspiroi vapaaseen itseilmaisuuksiin. Kaikki oppilaat myös jakoivat avoimesti kirjoituksensa.

Lukiolaisten Mun tarina -työpajoissa tehtävänanto toimi hyvin ja he saivat nopeasti kiinni tehtävän ideasta, mutta nuoremmille oppilaille vaati opetuskokeilun perusteella tarkentavia lisäselityksiä.

Tehtävä tarjosi myös luontevan käyttötilanteen muutoin koulutöissä harvemmin käytetyille konditionaalille. Yhden oppilaan kohdalla tehtävä motivoi myös konditionaalien opetteluun, ja hänen kohdallaan kirjoitustyötä siirrettiin. Opettaja valmisteli oppilaalle kahdelle seuraavalle tunnille konditionaalitehtäviä, ja kolmannella tunnilla oppilas pääsi käyttämään taitojaan. Oppilas oli myös omaehtoisesti valmistautunut keräämällä tarvitsemaansa sanastoa, ja kirjoitti koko tekstinsä kohdekielellä.

Opettajan kokemuksen mukaan tämä oli yksi toimivimmista tehtävistä oman äidinkielen opetuksessa sekä oppilaiden motivoitumisen että kirjoitustulosten näkökulmasta. Tehtävä olisi myös potentiaalisesti hyvin integroitavissa muuhun opetukseen.

AAKKOSRUNO

Tehtäväkuvaus:

Kirjoittakaa pareittain tai pienissä ryhmissä runo, joka etenee aakkosten mukaan.

Tehtävä toteutettiin ryhmässä, jossa oli ala- ja yläkouluikäisiä oppilaita, joiden kielitaidossa oli suuria eroja. Ryhmässä oli esimerkiksi sekä juuri Suomeen muutta-

nut oppilas että oppilas, joka käyttää kohdekieltä lähinnä vain oman äidinkielen tunneilla. Koska opetusryhmä oli pieni, runo toteutettiin yhdessä tehtävänannon mukaan.

Työskentely aloitettiin kirjoittamalla kohdekielen aakkoset taululle. Tämä osoittautui hyödylliseksi kertaukseksi aakkosjärjestyksen osalta myös isommille oppilaille. Oppilaat olivat yhdessä päättäneet tehdä yhteisen runon, ja työskentely sujuikin erittäin hyvin. Kaikki esittivät vuorollaan ehdotuksia ja neuvottelivat yhdessä valinnoista. Näin toteutettuna tehtävä oli myös hyvä tutustumisharjoitus ryhmälle, jonka kokoonpano oli juuri muuttunut.

Kun aakkosruno oli valmis ja sitä luettiin yhdessä ääneen, esiin tuli myös tekstin rytmin merkitys. Spontaanisti opettajan johdolla tarkasteltiin taukojen ja välimerkkien merkitystä kirjallisena keinona.

Opettajan mukaan parasta tehtävän toteutuksessa oli, että kaikki pääsivät työskentelyyn mukaan. Muutoin tässäkin ryhmässä oli oppilaita, joille joko kielitaitonsa puolesta tai keskittymishaasteiden vuoksi yhteisiin tehtäviin osallistuminen oli vaikeaa.

TOISTORUNO

Tehtäväkuvaus:

Tässä tehtävässä käytetään toistoa tehokeinona.

Kirjoita teksti, jonka jokaisen säkeen (rivin) aloitat sanoilla “en suostu” ja / tai “tahdon”. Tämäntyyppistä tekstiä kuulee erityisesti spoken word -runoudessa, jossa koitetaan vakuuttaa kuulija tai lukija.

Toistoruno -tehtävän tavoitteena oli mm. laajentaa oppilaiden sanavarastoa, kannustaa luovaan kielenkäyttöön sekä yhteistyöhön heterogeenisessä ryhmässä. Koska ryhmä oli pieni, runo toteutettiin yhteistyönä.

Alustuksessa käytettiin piirroselokuvaa, josta oppilai-

den tehtävänä oli kerätä negatiivista suhtautumista kuvaavia fraaseja. Ilmaukset koottiin yhdessä taululle ja oppilaat saivat ideoida runon ”rakennuspalikoita” yhdessä. Alussa oppilaat arkailivat kertoa omia ideoitaan, mutta opettajan rohkaisun ja esimerkkien myötä oppilaat innostuivat jopa keksimään rimmaavia sanoja ja sanamuotoja.

Lopuksi ilmaisuista valittiin yhteistyönä runoon tulevat ja mietittiin mahdollisimman iskevä rytmi.

Vaikka näin toteutettuna poikettiin huomattavasti alkuperäisestä tehtävänannosta, ja erityisesti lavarunoudelle tyypillisestä spontaaniudesta, tehtävä saatiin toiminaan juuri tälle ryhmälle. Opettajan oman palautteen mukaan tämä oli kenties parhaiten hänen omaan opetukseensa sopinut tehtäväkokonaisuus.

Opettajien sovellusideat

Tässä luvussa esittelen opettajien ideoihin ja opetuskokeilun kokemuksiin perustuvia vinkkejä tehtävien soveltamiseen. Sovellusideoiden lista ei ole täydellinen: nostan tässä esiin tiettyjä vinkkityyppejä sekä niihin liittyviä esimerkkejä. Kaikki sovellusvinkit löytyvät Materiaalipaketista tehtävien yhteydestä.

Sekä Lukuviikon oppituntivinkit että lavarunotyöparojen tehtävät ovat jo itsessään hyvin sovellettavissa myös eri kielten oppitunneille ja monikieliseen oppimisympäristöön. Myös oman äidinkielen opettajien sovellusehdotukset ovat hyödynnettävissä kohdekielestä riippumatta. Vain Aakkosrunon kohdalla tulevat esille kielten äänne- ja kirjoitusjärjestelmien erot: kirjainten ohella runon sanat voivat alkaa myös äänneiden mukaan.

Luonnollisesti oman äidinkielen opetuksen ideoinnissa monikieliset käytänteet ja oppilaiden kielitaitotason huomioiminen nousivat esiin usean tehtävän kohdalla. Vinkeissään opettajat kannustavat muidenkin kuin kohdekielen käyttöön: Supersankarivoima -tehtävässä

voiman voi nimetä millä tahansa kielellä, ja sille mietitään yhdessä kohdekielinen vastine. Tai Monikielisen open mic:in voi toteuttaa omassa ryhmässä ja oppilaat saavat käyttää vapaasti osaamiaan kieliä ja niiden eri muotoja. Taitotason huomioimiseen tarjotaan myös alustusideoita, joissa mm. käydään läpi tehtävässä tarvittavia fraaseja ja sanastotehtäviä.

Pyrkimys oppilaiden ikätason huomioimiseen on myös erittäin merkittävässä osassa ehdotuksissa. Esimerkiksi pienet oppilaat voivat käyttää kuvia runonsa rakennuspalikoina ja he voivat osallistua vaikkapa Mun tarina -tehtävään piirtäen. Ryhmissä, joissa on eri-ikäisiä oppilaita, isommat oppilaat voivat toimia kirjureina tai työskennellä muuten pienten apuna. Oppilaiden tukeminen tulee esille muissakin ehdotuksissa. Opettaja voi auttaa esimerkiksi Saksi ja yhdistele -runon tekstien etsimisessä tai valinnassa. Myös oppilaiden rohkaisemiseen ja aktivointiin kiinnitetään huomiota. Sovellusvinkeistä löytyy mm. tehtäviin Supersankarivoima ja Jos menettäisin muistini tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla oppilaan on helpompi osallistua ikä- ja kielitaitotasosta riippumatta.

Jotta tehtävät liittyisivät luontevasti opetukseen, ideoissa toistui integroiminen aiheeseen. Esimerkkeinä Kirjerunon nivominen kirjekonventioiden opetteluun tai kirjoitustehtävien toteuttaminen tiettyyn aiheeseen liittyen. Tehtävänantojen mukauttamisen avulla voi myös ottaa oppilaiden taustan huomioon: Mun tarina -tehtävässä oppilas voi verrata kotiaan ja elämäänsä Suomessa ja toisessa kotimaassaan.

Osa opettajista lähti hyvin vapaasti yhdistämään muista tehtävistä/metelmistä elementtejä lavarunoustehtäviin. Esimerkkeinä näistä opettajien aiemmin työssään käyttämistä menetelmistä tunnepöörän tai tunnekorttien käyttäminen tai Mielleyhtymiä! -tehtävän toteuttaminen leikkimielisenä ”sanatennis”-kisana.

Miettiessään tehtävien käyttöä omilla tunneillaan, opettajat huomioivat monia käytännön toteutukseen liittyviä asioita, kuten Saksi ja yhdistele -runon kohdalla

riittävän suuren fonttikoon sekä pienten oppilaiden turvallisen saksien käytön.

(Kielen)oppiminen lavarunousmenetelmien avulla

Opetuskokeilun perusteella lavarunousmenetelmät on mahdollista integroida opetukseen monella tapaa. Niiden avulla voidaan kehittää monipuolisesti eri taitoja ja opetuksen sisältöjä.

Useat tehtävät ovat helposti integroitavissa oppituntien aiheeseen tai laajemminkin monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Yksi opettaja liitti kouluaiheeseen monialaiseen oppimiskokonaisuuteen tehtävät Mun tarina sekä Puhu paperille ja ruoka-aiheeseen kokonaisuuteen Saksi ja yhdistele -runon. Kouluaiheisessa oppimiskokonaisuudessa oppilaat pääsivät lavarunotehtävien kautta kertomaan elämänsä kouluista sekä visioimaan unelmiensa koulua. Ruoka-aiheisessa kokonaisuudessa puolestaan Saksi ja yhdistele -runon tekstimateriaalina käytettiin ruokareseptejä.

Monet tehtävistä tukevat myös sekä yleisesti aiheeseen liittyvää että oppilaiden omista tarpeista lähtevää sanaston oppimista. Tehtäviin yhdistettiin mm. kuvakortteja, joiden avulla sekä opeteltiin sanoja yhdessä että tuettiin pienempien oppilaiden itseilmaisua. Opettajat kertoivat myös oppilaiden kyselleen tai itsenäisesti etsineen sanoja tehtäviä tehdessään.

Luonnollisesti lavarunouteen ja luovan kirjoittamisen menetelmiin perustuvissa tehtävissä korostuu kirjoittaminen ja tekstin tuottaminen. Luovaan kielenkäyttöön ja vapaaseen itseilmaisuuun rohkaisevat tehtävät voivat motivoida pienempiä oppilaita harjoittelemaan kirjoittamista ja isompia tuottamaan tekstiä.

Suullinen ilmaisu ja vuorovaikutustaidot ovat merkittävässä osassa tehtävissä. Lavarunousmenetelmille tyypillisesti oppilaat harjoittelivat mm. kuuntelu - ja

argumentointitaitoja. Kannustavan ilmapiirin luominen ja vapaan itseilmaisun salliminen puolestaan voi mahdollistaa oppilaiden rohkaiseminen oman tekstin tai idean ilmaisemiseen ikä- ja taitotasosta riippumatta.

Kielioppi ei ole lavarunousmenetelmien keskiössä, mutta jotkut tehtävät voivat tarjota luontevan tilaisuuden opetella ja harjoitella tiettyjä muotoja. Kuten aiemmin Jos menettäisin muistini -harjoituksen kuvauksessa kirjoitin, tehtävä motivoi konditionaalimuotojen opeteluun ja harjoitteluun. Oppilaat halusivat usein itse kirjoittaa oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti, vaikka tätä vaatimusta ei opettajan puolelta olisikaan ollut. Näin monia kielioppiasioita kuten esimerkiksi sanojen johtamisen periaatteita käytiin läpi spontaanisti tehtävien lomassa.

Runous ja kirjalliset keinot sen sijaan ovat merkittäväällä tavalla mukana menetelmissä. Ekspliiittisesti runouden käsittely on mukana tehtävässä Sisäsointu ja loppusointu, lisäksi mm. rap-lyriikkaan ja spoken word -esityksiin tutustumiseen kannustetaan tehtävänänoissa. Myös oppilaiden omat tuotokset voivat tarjota luontevan tavan tarkastella erilaisia kirjallisia keinoja (ks. Aakkosruno -tehtäväesimerkki).

Edellä mainitut nykylyriikan muodot tarjoavat myös mahdollisuuden tarkastella eri tekstityylejä ja kielenkäytön tapoja. Muun muassa puhekielen käyttö Puhu paperille -tehtävässä sai oppilaat pohtimaan kirjoitetun ja puhutun kielen eroja.

Myös laajemmin tarkasteltuna lavarunousmenetelmät voivat tukea opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamista. Yksittäisten taitojen sijaan opetussuunnitelmassa korostetaan laajempien osaamiskokonaisuuksien hallintaa. Laaja-alaisista osaamiskokonaisuuksista lavarunousmenetelmien käyttö vastaa erityisesti kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun (L2) sekä monilukutaidon (L4) kokonaisuuteen, mutta tukee myös ajattelun ja oppimaan oppimisen (L1) kehittymistä.

Työtapojen tasolla lavarunousmenetelmät voivat tarjota monenlaisia keinoja toteuttaa OPS:n mukaista opetusta, ja tuovat kaivattua lisää oman äidinkielen opetuksen työtapojen valikoimaan. Menetelmät voivat tuoda opetukseen vaihtelevuutta ja niiden avulla voidaan toteuttaa luovaa, kokemuksellista sekä jokaisen oppilaan henkilökohtaiset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet huomioon ottavaa toimintaa. Toisten kuuntelemiseen ja kannustamiseen ohjaamisen kautta lavarunousmenetelmät voivat tukea rakentavan vuorovaikutuksen toteutumista.

Yhteenvetoa ja pohdintaa

Opetussuunnitelmassa kannustetaan hyödyntämään oppilaiden kielellistä potentiaalia mahdollisimman laajasti. Käytännössä kuitenkin sekä yleisopetuksen että oman äidinkielen opetuksen ryhmissä tämä tavoite jää usein toteutumatta, eivätkä opettajat välttämättä edes tiedä kuinka lähteä tukemaan oppilaiden monikielisyttä. Lavarunouden opetuskäytössä pyritään tuomaan kouluopetukseen oppilaiden monipuolista kielellistä osaamista, joten lavarunoustehtävät voivat tarjota konkreettisia tehtäväesimerkkejä ja ideoita monikielisyttä tukevan pedagogiikan toteuttamiseen.

Tässä oman äidinkielen opetuksessa toteutetussa osahankkeessa tavoitteena oli koostaa materiaalipaketti, jossa lähtökohtana on ollut monikielisen pedagogiikan toteuttaminen lavarunoustehtävien avulla. Materiaalipaketin kehittämiseen osallistui oman äidinkielen opettajia, jotka ovat ideoineet tehtävien soveltamista omaan opetukseensa sekä kokeilleet näitä tunneillaan. Ideoiden ja opetuskokeilun tulosten perusteella tehtäväpakettia on kehitetty edelleen. Oman äidinkielen opetusryhmissä voi olla hyvin eri-ikäisiä ja eri kielitaitotasolla olevia oppilaita, joten tavoitteena on ollut koota mahdollisimman monipuolinen materiaalipaketti. Ajatuksena on tarjota virikkeitä Mun tarina -hankkeessa laadittujen tehtävien soveltamiseen opetuksessa. Valmiiden ideoiden esittelyn lisäksi tavoitteena on roh-

kaista toteuttamaan omannäköistä ja omien oppilaiden tarpeisiin vastaavaa opetusta.

Tehtäväesimerkit näyttävät konkreettisesti kuinka suurta vaihtelua eri oman äidinkielen opetuksen ryhmien välillä on. Ne osoittavat myös kuinka toimivia tehtävät voivat olla ikä- ja taitotasoltaan hyvinkin heterogeenisissä opetusryhmissä. Tehtävät havainnollistavat myös kuinka monipuolisesti, luovasti ja oppilaiden tarpeet sekä ryhmädynamiikan huomioiden opettajat pystyivät tehtäviä soveltamaan - sekä tehtäväpaketin ideoita hyödyntäen että omia sovellustapoja kehitellen.

Ryhmien heterogeenisyys näkyy myös sovellusideoiden monipuolisuudessa. Miettiessään tehtävien käyttöä omassa opetuksessaan, opettajat lisäsivät muun muassa runsaasti eriyttäviä ideoita, jotka mahdollistavat oppilaiden ikä- ja taitotaserojen huomioimisen sekä oppilaiden tukemisen. Lisäksi oli paljon sovellusehdotuksia, jotka auttavat integroimaan tehtäviä oppitunnin aiheeseen sekä ottamaan huomioon käytännön toteutukseen liittyviä haasteita. Osa opettajista myös liitti lavarunoustehtäviin aiemmin käyttämiään menetelmiä.

Opetuskokeilussa saatujen kokemusten perusteella lavarunoustehtävien avulla voidaan kehittää monia eri taitoja ja ne ovat hyvin liitettävissä oppituntien aiheeseen ja sisältöön. Suullisen ilmaisun ja vuorovaikutustaitojen harjoittaminen on merkittävässä roolissa useimmissa tehtävissä, ja kirjoittaminen ja tekstin tuottaminen erityisesti lavarunouteen ja luovaan kirjoittamiseen pohjaavissa harjoitteissa. Lisäksi runouden, eri tekstilajien sekä kielenkäytön tapojen tarkastelu nousee esille useissa tehtäväesimerkeissä. Tärkeä huomio oli myös, että vaikei kielioppi ole lavarunousmenetelmien keskiössä, tehtävät kuitenkin tarjosivat motivoivan tilaisuuden harjoitella tiettyjä muotoja. Konkreettisten taitojen lisäksi tehtävät tuovat opetusmenetelmiin vaihtelevuutta, ja niiden avulla on mahdollista toteuttaa mm. luovaa ja oppilaiden tarpeet huomioivaa opetusta sekä tukea rakentavan vuorovaikutuksen toteutumista.

Korostan kuitenkin, että julkaisussa on esitelty lavarunoustehtävien mahdollisuuksia opetuksessa. Myös opetuskokeilun aikana oli runsaasti tilanteita, joissa tehtävät ja niiden sovellustavat eivät toimineet odotetulla tavalla. Toisaalta on vähintäänkin yhtä paljon esimerkkejä siitä, kuinka tehtävät toivat odottamatonta, positiivista lisää opetukseen.

Minulla on ollut hankkeessa antoisa mutta haastava kaksoisrooli; toimin sekä tutkijana että opettajana. Oman opetustyöni kannalta ehkä tärkeintä on ollut luovan kirjoittamisen mahdollisuuksien huomaaminen, joka on tuonut rohkeutta käyttää uusia toimintatapoja iältään ja kielitaitotasoltaan vaihtelevissa ryhmissä. Erityisen hienoa on ollut myös saada työskennellä motivoituneiden ja taitavien kollegoiden kanssa, joiden työ menetelmäpaketin kehittämisessä on ollut korvaamatonta. Opettajakollegoilta saatu palaute lavarunousmenetelmistä on ollut pääosin positiivista. Sekä tehtäviä kokeilleet että monet työpajoihin osallistuneet opettajat ovat innostuneet soveltamaan tehtäviä opetuksessaan.

Lähteet

- BAKER, C., 2011. Foundations of bilingual education and bilingualism. Bristol, UK: Multilingual Matters.
- BEARDER, P., 2015. Liberating tongues?: A theoretical analysis of the work of a fulltime embedded spoken word educator in a secondary school. *English in Education*, 49(3), pp. 233-251.
- BLOMMAERT, J., 2010. The sociolinguistics of globalization. New York NY: Cambridge University Press.
- FISHER, M.T., 2005. From the Coffee House to the School House: The Promise and Potential of Spoken Word Poetry in School Contexts. *English Education*, 37(2), pp. 115-131.
- GARCÍA, O., 2009. Bilingual education in the 21st century: a global perspective. Malden, MA: Blackwell.
- LATOMAA, S., 2018. Ei joko–tai vaan sekä–että: kaikille kielille on tilaa ja tarvetta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(2).
- LOW, B., 2011. Slam School: Learning Through Conflict in the Hip-Hop and Spoken Word Classroom. Redwood City: Stanford University Press.
- OPETUSHALLITUS, 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- PIIPPO, J., 2017. Näkökulmia oman äidinkielen opetukseen: opettajien olennainen osuus. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 8(4).
- WEBER, J.J., 2014. Flexible multilingual education: putting children's needs first. Bristol: Multilingual Matters.